

CYFARFOD:	PWYLLGOR IAITH
DYDDIAD:	16 Ionawr 2020
TEITL:	Adroddiad yr Aelod Cabinet
AWDUR:	Cynghorydd Nia Jeffreys
PWRPAS YR ADRODDIAD	Rhoi diweddariad ar y prif ddatblygiadau ym maes y Gymraeg ers cyfarfod diwethaf y Pwyllgor.

1. Ymgynghoriadau

Mae nifer o ymgynghoriadau wedi eu cynnal yn ddiweddar ar gynlluniau a pholisïau cenedlaethol lle bu mewnbwn ac ymateb o safbwynt ieithyddol.

- **Ymgynghoriad Fframwaith Datblygu Cenedlaethol Llywodraeth Cymru**

Sylwadau cyffredinol yr Uned Iaith yn cynnwys:

- ✓ Angen sicrhau nad yw'r geiriad a'r arweiniad a roir gan y Llywodraeth yn caniatáu i awdurdodau edrych ar addysg yn unig fel eu cyfraniad o hyrwyddo a datblygu'r Gymraeg.
- ✓ Angen sicrhau bod y Gymraeg yn ystyriaeth allweddol drwy unrhyw gynlluniau yn ymwneud efo'r economi creu swyddi a ffyniant cymunedol – ar draws pob sir, ac heb eithried mewn ardaloedd lle mae llai o Gymraeg yn cael ei siarad.
- ✓ Angen amlygu bod y Gymraeg yn ffactor ac ystyriaeth berthnasol mewn trefi a dinasoedd hefyd, ac nid yn perthyn i ardaloedd gwledig yn unig.
- ✓ Angen i bob un o'r polisïau rhanbarthol fod a'r bwriad o wireddu'r canlyniad o greu "lleoedd lle mae'r Gymraeg yn ffynnu".
- ✓ O safbwynt cynllun rhanbarthol y Gogledd – angen sicrhau nad yw'r sylw ar ganolfannau dinesig a'r gogledd ddwyrain yn effeithio yn negyddol ar ardaloedd mwy gwledig y gogledd orllewin, lle mae cyd-destun ieithyddol a chymdeithasol gwahanol iawn.

- **Ymgynghoriad Strategaeth Cydraddoldeb Llywodraeth Cymru**

Ymgynghoriad ar yr egwyddorion oedd hwn, a'r amcanion cydraddoldeb strategol. Nid oedd fawr i anghytuno gydag o, ond pwysleisiwyd yr angen i'r Llywodraeth ddefnyddio'r cyfle i roi eglurder yn y maes hwn o safbwynt y Gymraeg. Roedd y ddogfen yn cyfeirio at y Ddeddf Cydraddoldeb a Hawliau Dynol, ond nid oedd yn ei gwneud yn eglur o dan pa un o'r rhain roedd yr iaith yn ffitio yn nhyb y Llywodraeth. Nodwyd yn yr ymateb gan y Cyngor bod angen mwy o eglurder ar bawb ar sut mae'r Gymraeg yn plethu i mewn, naill ai fel hawl dynol, fel agwedd o'r nodwedd hil (hunaniaeth) neu fel elfen sy'n sefyll ar ei ben ei hun. Byddai arweiniad fel hyn yn cryfhau lle'r Gymraeg ym maes cydraddoldeb ac yn sicrhau fod pawb yn gweithredu yn yr un ffordd.

- **Ymgynghoriad Cymru Fwy Cyfartal – Cychwyn y Dyletswydd Economaidd-gymdeithasol**
Nid oedd llawer o adborth ieithyddol am yr ymgynghoriad hwn, ar wahân i bwysleisio'r pwynt uchod ynghylch yr angen i'r Llywodraeth gynnig arweiniad am statws yr iaith o fewn materion cydraddoldeb. Cynigiwyd sylwadau hefyd ar y diffiniad a roddir yn y ddogfen o anfantais economaidd-gymdeithasol. Roedd y diffiniad hwnnw yn pwysleisio'r ffactor economaidd, ac incwm isel, fel prif yrrwr ac achos amddifadedd. Er nad ydym yn anghytuno gyda hyn, teimlem bod angen mwy o gydbwysedd a sylwi i'r ffactorau cymdeithasol – sydd yr un ffactorau i ryw raddau sydd yn dylanwadu ar gyfleoedd pobl i ddefnyddio'r Gymraeg.

2. Cyfarfod Adra / CCG

Cynhaliwyd cyfarfod adeiladol rhwng aelodau a swyddogion y Cyngor ac Uwch swyddogion Adra ar y 25ain o Dachwedd. Yn bresennol roedd y Cynghorydd Elin Walker Jones, fel Cadeirydd y Pwyllgor Iaith, a Gwenllian Williams, yr Ymgynghorydd Iaith. Cafwyd trafodaeth am y gofynion newydd ar gyfer asesiadau neu ddatganiadau iaith ar gyfer ceisiadau cynllunio dan y CCA newydd, a sut y gallai Adra fel un o brif ddatblygwyr y sir gyfrannu at y sylfaen tystiolaeth sydd ei angen wrth symud ymlaen. Cytunwyd y byddai'n fuddiol cael arweiniad clir a chryno gan yr Uned Iaith am y dystiolaeth sydd ei angen, ac adroddodd yr Ymgynghorydd Iaith ei bod eisoes yn gweithio ar hynny ac y byddai'n rhannu gyda'r swyddogion perthnasol yn y flwyddyn newydd. Yn ehangach na hynny, trafodwyd cyfleoedd cydweithio ar lefel gymunedol rhwng swyddogion cymunedol Adra a swyddogion Hunaniaith a Menter Iaith Bangor, a chodwyd cwestiwn am y gefnogaeth sydd ar gael ar gyfer cefnogi dysgwyr a datblygu sgiliau iaith sydd yn gysylltiedig a'r gweithle.

3. Diwrnod Hyrwyddo Hawliau

Cymerodd y Cyngor ran yn Niwrnod Hyrwyddo Hawliau cyntaf Comisiynydd y Gymraeg ym mis Rhagfyr. Nod y diwrnod hwn oedd tynnu sylw trigolion at y gwasanaethau y mae posib iddynt eu cael gan gyrff drwy gyfrwng y Gymraeg – a hynny er mwyn ceisio eu hannog i ddefnyddio mwy o'r Gymraeg wrth ddefnyddio gwasanaethau. Crëwyd fideo byr a rannwyd hwnnw ar y cyfryngau cymdeithasol.

Rwyf ar ddeall bod ceisio cael mwy o bobl i ddefnyddio'r gwasanaethau sydd ar gael yn faes o ddiddordeb i'r Comisiynydd newydd hefyd, ac fe ddylem ni o fewn y Cyngor feddwl sut y gallwn wneud mwy o'r math yma o weithgareddau yn ystod y flwyddyn, er mwyn ceisio cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg ar gyfer ein gwasanaethau ein hunain.

4. Lles Meddyliol a'r Gymraeg

Mae Andrew Tamplin o gwmni Canna Consulting wedi bod yn cynnal gweithdai yn y Cyngor er mwyn tynnu sylw at bwysigrwydd edrych ar ôl ein lles meddyliol. Mae hwn yn faes sydd yn cael cryn sylw a blaenoriaeth yn ddiweddar, ac sydd yn un pwysig iawn o safbwynt ieithyddol gan ei bod yn hanfodol bod modd i unigolion gael cefnogaeth a gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg pan fyddant ei angen. Byddwn yn clywed mwy am

5. Technoleg a'r Gymraeg

Yn dilyn sgysiau diweddar am broblemau sydd yn codi wrth geisio cael systemau ac apiau sydd yn gweithio yn ddwyieithog, rwyf wedi anfon llythyr at Weinidog y Gymraeg yn gofyn am fwradau Llywodraeth Cymru o ran datblygu defnydd o'r Gymraeg mewn technoleg. Mae ganddynt Gynllun Gweithredu Technoleg Gymraeg, ond ar hyn o bryd, nid ydym yn sicr beth sydd yn cael ei wneud i weithredu'r Cynllun hwnnw. Byddaf yn adrodd yn ôl i'r Pwyllgor wedi i ni dderbyn ymateb.